

Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Ústav cizích jazyků
Kombinované studium italštiny

Autor práce: Renata Marcolová

Název:

Giuseppe Arcimboldo (nejen) v rudolfínské Praze

Opava 2015

Obsah:

Úvod

1. Giuseppe Arcimboldo (nejen) v rudolfínské Praze
2. narozen v Miláně L. P. 1527
3. Kompozitní portréty a reverzní obrazy
4. Populární Arcimboldo
5. Stavovský titul a návrat domů
6. Odkaz

Úvod:

Ve své práci bych chtěla čtenáře seznámit s osobností lombardského malíře Giuseppeho Arcimbolda, působícího na habsburském dvoře ve Vídni a především v Praze za vlády Rudolfa II.

1. Giuseppe Arcimboldo (nejen) v rudolfínské Praze

Obr. 1. Umělcův autoportrét
(1571/76, Národní galerie, Praha)

V okamžiku, kdy ve Svatovítském chrámu spočinula na hlavě mladého Rudolfa Habsburského svatováclavská koruna (1575) stává se Praha opět středem římské říše. Sídlo dvora je přeneseno z Vídně do Prahy a ta se proměňuje v kulturní ohnisko prvního řádu¹. Císař Rudolf II. (1552 - 1612) měl ke stěhování své důvody. Krom toho, že se mu Praha jako město velmi líbila, považoval České království za pevnou základnu svého politického postavení. Praha nebyla jako Vídeň ohrožována Turky a měla vhodnou pozici i pro říšskou politiku. Rudolfův dvůr pak přitahoval významné a vznešené lidi z celé Evropy a díky příchodu umělců, vědců a dobrodruhů se stala středobodem uměleckého dění. V císařových soukromých sbírkách se hromadily umělecké skvosty světových kvalit.

Z Vídně do Prahy s celým dvorem putoval také italský malíř a dvorní portrétista Giuseppe Arcimboldo, již tehdy proslavený tvůrce bizarních polopostav a „navrhovatel a strůjce maškarád, turnajů, karuselů a dekorací k různým slavnostem, který dosáhl tak velké císařovi přízně, že se mu panovník svěřoval se všemi svými nápady a přizpůsoboval se pro své potěšení malířovu vkusu“².

1 PREISS, 1986, s. 56

2 PREISS, Op. cit., s. 106

2. Narozen v Miláně L.P. 1527

Giuseppe Arcimboldo se narodil v Miláně roku 1527 v rodině málo významného malíře. Tehdy bývalo zvykem, že synové přebírali po svých otcích řemeslo a pokračovali v rodinné tradici. Nejinak tomu bylo i v případě Giuseppeho Arcimbolda. Spolu s otcem pracoval jako návrhář textilií - goblénů, koberců a tapisérií. Navrhoval okna v milánském dómu, v Monze a Comu a je autorem několika fresek. Pracoval pod vlivem velkého mistra, Leonarda da Vinciho, kterého sice nepoznal osobně, Leonardo opustil Milán v roce 1499, ale jeho tradice silně působila na milánské umělce ještě dlouho po jeho smrti.

Jako mladý umělec, bylo mu sotva čtyřicet let, namaloval Arcimboldo pro českého krále a pozdějšího císaře Svaté říše římské Ferdinanda I. pět heraldických znaků. Dílo se mu natolik vydařilo, že byl přijat jako oficiální malíř císařského dvora. Stal se císařovým portrétistou a kopistou.

3. Kompozitní portréty a reverzní obrazy

V roce 1563 namaloval obrazový cyklus Čtvero ročních období. Jedná se o bizarní portréty složené z rozličných částí živé či neživé přírody a jiných předmětů, které člověka obklopují. Tyto komplikované portréty, také zvané kompozitní, nesou své poselství, mají alegorický význam. Především však zaujaly svou neobvyklostí. Šokovaly a zároveň bavily publikum zvyklé na pořádek a korektnost.

Obr. 2. Čtvero ročních období
(1563, Louvre, Paris)

Obr. 3. Oheň, z cyklu Čtyři živly
(1566, Uměleckohistorické muzeum, Vídeň)

V době působení na vídeňském dvoře vznikl i další významný cyklus kompozitních hlav s názvem Čtyři živly. Alegorický význam těchto portrétů, skládaček, až žertů mnohdy však divákům unikal. Proto je Giovanni Battista Fonteo, nejtěsnější spolupracovník malíře a zároveň interpret jeho děl, doprovázel svými latinskými básněmi a podával k nim tak zevrubný výklad.

Velmi oblíbenou hříčkou se staly také malířovy reverzní obrazy. Namalované zátiší, opět poskládané z nejrůznějších předmětů světa, který malíře obklopoval, se po otočení o 180° stalo portrétem.

4. Populární Arcimboldo

Arcimboldo byl ve své době populární hvězdou. Jeho obdivovatel Giovanni Paolo Lomazzo dokonce doporučuje jeho „skládané hlavy“ za výzdobu osterií, hostinců a jiných provozních a obchodních místností a není to ani v nejmenším míněno pejorativně.³ Uvádí to ve svém Trattatu z roku 1583, kde pojednává o tom, „Jaké malby patří do škol a gymnasií a jaké do hostinců a podobných míst“.⁴

Obr. 4. Košík s ovocem/Bůh plodnosti
(reverzní portrét; 1590, French and Co., New York)

Na dvoře Rudolfa II. se v leonardovském duchu věnuje Arcimboldo rozličným činnostem. Snaží se zachytit hudbu pomocí barev, vymýšlí různé technické zlepšováky, sestrojuje dešifrovací stroj, navrhuje kostýmy pro dvorské slavnosti. S tím ostatně začal již ve Vídni a vznikl tak soubor sto čtyřiceti pěti návrhů kulís, kostýmů a masek, mnohdy v detailních studiích, snad rozpracovaných pro krejčí a kadeřníky.

Giuseppe Arcimboldo patřil k nejvýznamnějším reprezentantům prvního období Rudolfova života. Už jako malého chlapce portrétoval Arcimboldo Rudolfa na císařském dvoře Maxmiliána II. ve Vídni. Byl při Rudolfově korunovaci na císaře a krále českého (1575). A snad že ho doprovázel od dětských střevíčků, pojal k němu císař Rudolf možná až přátelský vztah. S jistotou lze říci, že mu důvěřoval natolik, že pro něj směl Arcimboldo nakupovat umělecké předměty do královských sbírek.

5. Stavovský titul a návrat domů

Za své zásluhy byl Giuseppe Arcimboldo roku 1580 povýšen do šlechtického stavu. A ačkoli se malíř těšil opravdu blízkému vztahu s panovníkem a téměř výsadnímu postavení na císařském dvoře, přibývajících léta a ubývajících zdravotní kondice jej přiměla, aby roku 1587 požádal o propuštění z císařské služby a možnost vrátit se do rodného Milána, kde chtěl dožít. Císař věrnému souputníkovi, ač nerad, po dvou letech naléhání vyhověl, ale kladl si podmínku, že s ním musí zůstat umělec v kontaktu.

Když se Arcimboldo vrátil do rodného Milána, bylo to čtyři roky před smrtí, dostalo se mu tam zaslouženého uznání. Až do svého skonu se těšil úctě jako člověk, který se svým umem

vypracoval až do nejtěsnější přízně jednoho z nejvýznamnějších panovníků své doby a stal se tak inspirací a vzorem pro mnohé lombardány.

Před svou smrtí však stihl ještě vytvořit jeden z nejslavnějších portrétů císaře Rudolfa II. Arcimboldo zpodobnil císaře jako Vertumna, boha změny a ročních období. Bylo to vyvrcholení Arcimboldových alegorií vytvořených pro císařský dvůr. Spolu s obrazem poslal císaři i Fonteovu báseň „Císař je bohem proměn v přírodě i v lidském životě“, kde jsou vysvětleny všechny jednotlivosti, ze kterých je portrét složen. Císař, oceňující „nadání, krásné a vybrané dary a zásluhy“ ustanovil jmenovacím diplomem z 1. května 1592 Arcimbolda palatýnem; tento titul byl pak vytesán na Arcimboldově náhrobku v milánském kostele S. Pietro della Vigna.⁵ Giuseppe Arcimboldo zemřel 11. 7. 1593.

Obr. 5. Císař Rudolf II. jako Vertumnus (1590/91, zámek Skokloster, Švédsko)

6. Odkaz

Giuseppe Arcimboldo odešel z Prahy v pravý čas. Bizarérie, které vytvářel pro císaře Rudolfa II., byly výstřelkem, který nelze opakovat neustále a donekonečna, aniž by se neomrzl. Jeho styl si rychle našel kopisty. Už neměl s čím novým přijít. Vedle něj se na pražském dvoře začala usazovat nová generace umělců, která směřovala jiným směrem a začala prosazovat nový styl, později označovaný jako pozdní internacionální manýrismus.

Arcimboldovo dílo přesahuje do vědy, architektury, historie, emblematicky i do alegorií. Pro svůj svérázný umělecký projev bývá označován jako předchůdce evropského surrealismu.

V době třicetileté války většina Arcimboldových obrazů z Prahy zmizela. Později se objevily ve Švédsku, v soukromých sbírkách královny Kristýny I. (1626 - 1689).

Literární zdroje:

PREISS, Pavel. *Italští umělci v Praze*. Praha, 1986

HAMANNOVÁ, Brigitte. *Habsburkové: Životopisná encyklopedie*. Praha, 1996

Elektronické zdroje:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Arcimboldo

<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2923111>

<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/746971>

<http://www.rozhlas.cz/devitky/profily/zprava/582293>

<http://www.ulozto.cz/xhjrozxF/mistrovska-dila-giuseppe-arcimboldo-ohen-mp4>

Obrázky:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Arcimboldo#/media/File:Giuseppe_Arcimboldo.jpg

www.ceskatelevize.cz - [Mistrovská díla: Giuseppe Arcimboldo - Oheň — Česká televize](#)